

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ДІАЛОГІЧНИХ ЄДНОСТЕЙ, ЩО МІСТЯТЬ СЛЕНГОВУ ЛЕКСИКУ

Стаття присвячена вивченню просодичної організації діалогів, що містять сленгову лексику. Дослідження дозволило дійти висновку, що використання сленгової лексики найчастіше зустрічається в діалогічних єдностях, що виражають незадоволення, гнів, жах, страх, ненависть. Інструментальний аналіз досліджуваних текстів довів наявність певного набору просодичних параметрів, які відіграють важливу роль при вираженні різних негативних емоцій.

Ключові слова: просодична організація, сленгова лексика, діалогічна єдність, негативні емоції

Статья посвящена изучению просодической организации диалогов, содержащих в себе сленговую лексику. Исследование позволило прийти к выводу, что использование сленговой лексики чаще всего встречается в диалогических единствах, выражающих недовольство, гнев, ужас, страх, ненависть. Инструментальный анализ исследуемых текстов выявил определенный набор просодических параметров, которые играют важную роль в выражении различных негативных эмоций.

Ключевые слова: просодическая организация, сленговая лексика, диалогическое единство, негативные эмоции.

The article is devoted to the study of the prosodic organization of the dialogues which contain slang expressions. The investigation allowed to single out five most frequent emotions, expressed with the help of slang, namely, displeasure, anger, horror, fear, hatred. Electroacoustic analysis revealed the set of prosodic parameters, playing an important part in negative emotions expression.

Key words: prosodic organization, slang expressions, dialogical unit, negative emotions.

Характерний для сучасної лінгвістики інтерес до проблематики реального функціонування мовних одиниць сприяє утвердженню системно-діяльносної методології.

В системно-діяльній парадигмі мова не самоцінна, вона епі-містично включена в людську діяльність, є одним з найважливіших її інструментів і одним з найважливіших продуктів [1].

Провідні вчені [2; 3; 4 та ін.] розглядали мовленнєву діяльність як результат мовленнєвої взаємодії індивідів, що живуть в певному соціумі і знаходяться між собою в певних суспільних відносинах. І як всяка взаємодія, вона прагне уникнути однобічності, хоче бути двосторонньою, “діалогічною” [5:17]. До характерних особливостей діалогу автори відносять спонтанність мовних реакцій співбесідників, залежність репліки як від ситуації спілкування, так і від висловів партнера по комунікації. Із сказаного вище витікає, що при розгляді діалогічної мови як взаємодії велике значення має розуміння її соціальної природи. Виступаючи як спосіб спілкування, діалог перетворюється на найважливіший компонент соціальної взаємодії. Тільки діалогічна мова повною мірою реалізує специфіку мовного спілкування як соціальної взаємодії.

Найбільш помітною рисою діалогічної мови є використання емоційно пофарбованої лексики [6: 29], а саме:

- особливе вживання нейтральних слів. Перенесені з однієї фрази в іншу, вони змінюють своє нейтральне фарбування на емоційне;
- уживання сленгів (соціальних і професійних), жаргонізмів, вульгаризмів;
- уживання високоекспресивних слів [6: 78].

Говорячи про усне діалогічне мовлення, необхідно додати, що просодія відіграє особливу роль в структуруванні усного діалогу.

Метою даного дослідження є встановлення шляхом інструментального аналізу просодичних особливостей діалогічного мовлення в діалогах, що містять сленгову лексику.

Матеріалом дослідження слугували 55 квазіспонтанних діалогів, взятих з фільму “*Revolver*” (*Director — Guy Ritchie, Great Britain*). Доцільно відзначити, що будь-який художній фільм є відображенням реального миру, а дії в ньому є псевдореальними, вочевидь наступне — діалоги персонажів є квазіспонтанними.

Ціль дослідження обумовила наступні задачі: виявити, якими засобами виражаються негативні емоції у тексті, підтвердити гіпотезу щодо ролі просодичних параметрів в реалізації негативних емоцій в діалогах, що містять сленгову лексику.

Перцептивний аналіз, що передував інструментальному дослідженню, дозволив виокремити п’ять найбільш частотних емоцій та емоційних станів, що передаються за допомогою активного вживання

сленгової лексики в досліджуваному матеріалі: незадоволення, гнів, жах, страх, ненависть. Виходячи з цього, експериментальному дослідженню підлягали саме ті діалогічні єдності, що містили вищеназвані емоції. На подальшому етапі застосовувався метод електроакустичного аналізу, що містить інтонографічний та осцилографічний види аналізу. Електроакустичний аналіз дав змогу виокремити частотні, енергетичні й темпоральні диферентори п'ятьох типів досліджуваних діалогічних єдностей (далі — ДЄ).

Обсяг статті не дозволяє навести усі результати експериментального дослідження, тому зупинимось на найбільш вагомих результатах.

Аналіз даних, отриманих при зіставленні середньої тривалості складу в ДЄ і середньої тривалості смислових центрів фраз у цих ДЄ (таблиця 1) показав, що найбільшого значення відношення середньої тривалості смислового центру фрази до середньої тривалості складу у фразі досягають у ДЄ, які передають ненависть та страх. Ця закономірність спостерігається в кожному з ДЄ.

Таблиця 1

Відношення середньої тривалості смислового центру до середньої тривалості складу в різних ДЄ, що містять емоції

Вид емоції	початок НФЄ	основна частина НФЄ	заключна частина НФЄ
Незадоволення	1,11	1,25	1,21
Гнів	1,26	1,43	1,31
Жах	1,13	1,28	1,28
Страх	1,56	1,57	1,59
Ненависть	1,68	1,50	1,62

В організації будь-якого тексту важливу роль відіграють паузи різних видів — міжсинтагменні, внутрішньосинтагменні, міжфразові, паузи хезитації.

Паузи поділяються не тільки за їх місцем і функціями в тексті, але й за тривалістю. Звичайно в літературі описуються паузи короткі, середні, довгі та понаддовгі.

Усереднені дані про відсотковий поділ пауз різної тривалості наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 свідчить про те, що в середньому досліджуваний текст характеризується вживанням в основному пауз середньої тривалості (39 %) та довгих пауз (36 %).

Таблиця 2

Частота зустрічаємості пауз різної тривалості в досліджуваному матеріалі (%)

Вид емоції	короткі (до 1000 мс)	середні (1000– 2000 мс)	довгі (2000– 3000 мс)	понаддовгі (більші за 3000 мс)
Незадоволення	7	4,7	75	12,3
Гнів	24,7	50,3	23	2
Жах	3,7	47,4	43,2	5,7
Страх	14,8	43,1	39,6	2,5
Ненависть	46,1	52,8	1,1	-
у середньому по тексті	19,6	39,5	36,4	4,5

Для ДЄ, що містять незадоволення, характерним є переважання довгих пауз. ДЄ, що містять гнів, характеризуються переважанням коротких (24,7 %) і середніх (50,3 %) пауз, що пояснюється значним числом внутрішньосинтагменних пауз у цих ДЄ. В ДЄ, що містять страх, спостерігається переважання середніх та довгих пауз (43,1 % та 39,6 % відповідно). ДЄ, що містять ненависть, позначаються відсутністю понаддовгих пауз і дуже незначною кількістю довгих пауз — біля 1 %, що, на наш погляд, може бути пояснене емоційним станом мовця.

На підставі результатів аналізу темпоральної організації досліджуваних ДЄ, що містять різні негативні емоції, можна зробити висновок про наявність тісного зв'язку між часовими характеристиками текстів лекцій з їх семантичною значущістю та емоційною насиченістю.

Кожному типу емоційно забарвленого тексту обов'язково властиві певні смислові центри, які вимагають особливого виділення за допомогою різних інтонаційних засобів.

Одним з таких засобів виділення є підвищення рівня частоти основного тону до максимального значення.

У таблиці 3 наведені усереднені значення максимальної частоти основного тону у фразах в ДЄ, що містять різні негативні емоції.

Як бачимо з таблиці, найбільшими значеннями максимумів частоти основного тону характеризуються фрази, які містять ненависть та гнів. Це пояснюється тим, що в них спостерігається найбільша кількість комунікативно сильних висловлювань — емоційних центрів ДЄ, — які маркуються максимальними значеннями частоти основного тону (ЧОТ).

Найменші показники параметру максимумів ЧОТ спостерігаються в фразах, що містять незадоволення. Пояснення цього факту

в тому, що незадоволення — найслабша за емоційною насиченістю емоція серед досліджуваних п'яти.

Таблиця 3

**Усередненні значення максимальної частоти основного тону (Гц)
у досліджуваному тексті**

Вид емоції	Максимальна частота основного тону	
	в середньому по ДЄ	у фразах, що містять емоцію
Незадоволення	218	224
Гнів	230	264
Жах	236	252
Страх	223	241
Ненависть	235	266

Отже, проведений аналіз частотних характеристик показав, що існує тісний зв'язок між емоційною забарвленістю та експресивною насиченістю тексту і його мелодійними характеристиками. Це дозволяє зробити висновок про те, що розглянуті частотні параметри можуть бути використані для диференціації як виду емоцій, так і їх сили.

У запропоновані роботі дослідження динамічної структури обмежено вивченням максимумів інтенсивності у фразах ДЄ, що містять емоції.

Аналіз розподілу пікової інтенсивності фрази всередині фрази показав, що існують певні розбіжності в дистрибуції максимальної інтенсивності всередині фрази в різних ДЄ, що містять негативні емоції. Дані проведеного аналізу (у %) наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

Розподіл пікової інтенсивності фрази всередині фрази (у %)

Вид емоції	Пікова інтенсивність фрази		
	перший нагол. склад	шкала	головний нагол. склад
Незадоволення	18	63	19
Гнів	12	9	79
Жах	44	32	23
Страх	34	52	14
Ненависть	45	18	37
у середньому по тексті	31	34	35

З таблиці видно, що відсоток значень інтенсивності в середньому практично рівний. Однак, при вираженні жаху на ненависті основний

відсоток припадає на перший наголошений склад; при вираженні незадоволення та страху — на шкалу; при вираженні гніву — на головний наголошений склад.

Отже, проведений аналіз динамічних параметрів дозволяє зробити висновок про те, що вони відіграють істотну роль в організації різних НФЄ, які відрізняються за ступенем емоційної та експресивної насиченості.

Проведений інструментальний аналіз підтвердив попередній висновок про ведучу роль просодії в вираженні негативних емоцій, а також уможливив виявити набір основних просодичних параметрів, які відіграють важливу роль при вираженні різних емоцій.

Перспективним убачається компаративне дослідження просодичних особливостей діалогів, що містять сленгову лексику, залежно від соціального статусу комунікантів.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Шведова Н. Ю. Очерки по синтаксису русской разговорной речи. — М.: Изд-во АН СССР, 1960. — 371 с.
2. Волошинов В. Н. Марксизм и философия языка: Основные проблемы социологического метода в науке о языке. — Л.: Прибой, 1929. — 284 с.
3. Якубинский Л. П. Избранные работы: язык и его функционирование / отв. ред. А. А. Леонтьев. — М.: Наука, 1986. — 207 с.
4. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. — Л.: Наука, 1974. — 428 с.
5. Dijk T. van. Structures of news in the press // Discourse and communication. — Berlin: de Gruyter, 1985. — P. 17–51.
6. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / Кухаренко В. А. — Одесса: Латстар, 2002. — 288 с.